

16. Sluzhbovyj obit' uchytel'stva (1920). Uchytel', I (7), 9.
 17. Borysenko, V. J., Teleguz, I. O. (2012). Nacional'na osvita i formuvannja ukrai'ns'koi' modernoi' nacii' u 1921–1934 rokah: jevropejs'ki tendencii' ta radjans'ki realii'. Kyiv: Vyd-vo NPU im. M.P. Dragomanova, 156.
 18. Ignat, A. (1970). Stan osvity na Zakarpatti v 20–30-h rokah XX st. Velykij Zhovten' i rozkvit vozz'jednanogo Zakarpattja. Uzhgorod: Karpaty, 212–222.
 19. Pan'kevych, Y. (1920). Pershij uchytel's'kij kong'res na Podkarpatskój Rusy. Uchytel', I (5-6), 1–17.
 20. Vysty yz' uchytel'skogo zhytja (1920). Uchytel', I (7), 8.
 21. Kongres' pedagogichnyj (1920). Uchytel', I (3), 15.
 22. Pan'kevych, Y. (1920). Zadachy uchytel'stva y shkoly na Podkarpatskój Rusy. Kól'ka slóv' s' pryvodu uchytel'skogo kong'resa. Uchytel', I (4), 5–7.
 23. Shtec', M. (1969). Literaturna mova ukrai'ns'kogo Zakarpattja i Shidnoi' Slovachchyny (pislja 1918 roku). Bratislava: Slovac'ke pedagogicne v-vo, 169.
 24. Organizacija uchytel'stva Pòdkarpatskoj Rusy (1920). Uchytel', I (8), 14–15.
 25. Prezydium' UTPR y Red. Kom. «Narodnoj Shkoly» (1935). Narodnaja Shkola, 3, 2–3.

*Рекомендовано до публікації д-р пед. наук, професор Староста В. І.
 Дата надходження рукопису 23.09.2015*

Шикітка Галина Миколаївна, аспірант, кафедра педагогіки та психології, ДВНЗ «Ужгородський національний університет», пл. Народна, 3, м. Ужгород, Україна, 88000
 E-mail: ms.galina77@mail.ru

УДК 378.091.2:785

DOI: 10.15587/2313-8416.2015.51968

ФОРМУВАННЯ ВИКОНАВСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

© О. Б. Горбенко

Здійснено теоретичний аналіз психолого-педагогічних праць, на основі яких уможливорює констатувати, що на сучасному етапі освітній компетентнісний підхід є одним із пріоритетних. Музично-виконавську компетентність визначено як ключову в структурі професійної компетентності. Виявлено основні компоненти музично-виконавської компетентності, зокрема: ціннісно-мотиваційний, когнітивно-знаннєвий, операційно-технологічний, самостійно-творчий. Внутрішнім системоутворювальним фактором музично-виконавської компетентності визначено художньо-інтерпретаційні вміння

Ключові слова: музично-виконавська компетентність, художньо-інтерпретаційний процес, художньо-інтерпретаційні вміння, технологія

It is conducted a theoretical analysis of psychological and pedagogical works on which makes it possible to state that at the present stage educational competency approach is a priority. Music and performing competence is identified as key in the structure of professional competence. The basic components of music and performing expertise include: value-motivational, cognitive-knowledge, operational and technological, self-creative. Artistic and performance skills are defined as internal system forming factors of musical and performing competence

Keywords: musical and performing competence, artistic and interpretative process, artistic and interpretative skills, technology

1. Вступ

Кардинальні зміни, що відбуваються в суспільно-економічній сфері нашої держави на сучасному етапі, входження України в світовий освітній простір детермінує інноваційні процеси в сфері освіти, переорієнтацію процесу професійно-педагогічної підготовки на європейські стандарти. У зв'язку з цим посилюються вимоги не тільки до професійного зростання вчителя, а й до його особистісних якостей, що виявляються в здатності орієнтуватися в розмаїтті протиріч сучасного світу, бути готовим до перманентних змін, самостійно набувати компетенцій згідно з обраним фахом, визначати особистісні способи творчої самореалізації, саморозвитку, самоосвіти й самоствердження в професійній кар'єрі й життєдіяльності.

Відповідно до запитів сучасного суспільства значно зростають вимоги до особистості вчителя мистецьких дисциплін, його здатності використовувати

набутий професійний досвід у самостійній практичній художньо-творчій діяльності згідно з універсальними загальнолюдськими художньо-естетичними цінностями та світоглядними позиціями, набувати вмінь володіти засобами пізнання себе та навколишнього світу.

Концепція науково-мистецької парадигми спрямована на виховання в особистості ціннісного ставлення до дійсності загалом та мистецтва зокрема, розвиток художньої свідомості й компетентності, здатності до самореалізації, потреби в духовному самовдосконаленні в процесі сприймання та інтерпретації мистецьких творів і практичної художньої діяльності [1].

Це положення значно актуалізує проблему фахової підготовки майбутніх учителів музики, які засобами музично-виконавської діяльності впливають на внутрішній світ учнів, розвивають їхні особистісні

якості, виявляють творчі здібності, стимулюють потребу в духовному самовдосконаленні.

Успішність розв'язання цих питань залежить від сформованості музично-виконавської компетентності, яка в складній інтегративній структурі професійно-педагогічної діяльності вчителя музики є ключовою.

2. Постановка проблеми та аналіз наукової літератури

У сфері середньої та вищої мистецької освіти вдосконаленню процесу професійної підготовки вчителя присвячені праці провідних вчених та педагогів [1–3].

Актуальні питання професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, зокрема інструментально-виконавської, висвітлюються в наукових дослідженнях Л. Гусейнової, А. Зайцевої, Н. Згурської, В. Крицького, М. Михаськової, Г. Саїк, О. Щербініної, Т. Юник та ін. Вивчення стану сформованості музично-виконавської компетентності в освітній мистецькій практиці дає змогу констатувати, що ця проблема актуалізується як структурний компонент загальної освітньої парадигми, основною метою якої є формування в майбутнього фахівця здатності до самостійного проектування й творчого розв'язання професійних завдань у нових умовах сьогодення.

3. Музично-виконавська підготовка майбутніх учителів музики

Стратегії розвитку мистецької освіти спрямовуються на проектування її змісту на засадах інтегративних моделей (предметної, міжпредметної, міжгалузевої), на розробку й впровадження новітніх особистісно-зорієнтованих педагогічних технологій, що ґрунтуються на діалогічній взаємодії, творчому пошуку й визначенні перспективних цілей.

З огляду на це, компетентнісний підхід до музично-виконавської підготовки майбутніх учителів музики має ґрунтуватися на впровадженні інтеграційних зв'язків між фаховими дисциплінами, у яких предметна галузь співвідноситься з різновидами музично-виконавської діяльності й має на меті вдосконалення художнього мислення, творчого потенціалу на засадах самостійного пошуку, спрямованого на творче самовираження майбутніх фахівців.

Отже, актуалізується питання щодо визначення педагогічних умов, форм, методів, що забезпечує ефективність процесу формування музично-виконавської компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні, розробці та експериментальній перевірці ефективності комплексно-інтегративної технології формування музично-виконавської компетентності майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки.

Для досягнення мети визначено такі завдання:

– розкрити сутність і структуру поняття “музично-виконавська компетентність майбутнього вчителя музики”;

– визначити критерії та рівні сформованості музично-виконавської компетентності в майбутніх учителів музики;

– експериментально перевірити організаційно-педагогічну систему формування музично-виконавської компетентності майбутніх учителів музики.

На основі теоретичного аналізу психолого-педагогічних праць вітчизняних та зарубіжних учених виявлено, що поняття “компетентність” розглядається в науковій літературі як інтегрована особистісна якість, що ґрунтується на знаннях і досвіді, вмінні самостійно та ефективно розв'язувати проблеми, критично мислити, аналізувати й адекватно оцінювати інформацію та навколишню реальність, виявляти індивідуальний стиль діяльності й мати певний творчий потенціал саморозвитку [3, 4].

Педагогічні погляди на основоположне значення музично-виконавської діяльності в професійній підготовці майбутнього вчителя музики, аналіз наукової та методичної літератури дало змогу визначити професійну компетентність майбутнього вчителя музики як системну, інтегровану якість, як здатність усвідомлювати художньо-образний зміст музичних творів у контексті навколишньої дійсності, завоювати й розуміти основні закономірності, жанрово-стильові особливості, володіти засобами художньо-виконавського втілення.

Аналіз різних підходів у галузі музично-педагогічної діяльності уможливив встановити, що музично-виконавська компетентність у структурі професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва є ключовою, оскільки забезпечує здатність і спроможність майбутнього фахівця активно, відповідально й ефективно реалізовувати художньо-інтерпретаційні знання та вміння, професійні якості, музично-виконавський досвід, ціннісні орієнтації у подальшій педагогічній діяльності, надавати їм особистісного сенсу й трансформувати в соціально-значущі компетентності [5].

Аналіз наукових праць з проблем художньої творчості [6] та музичного виконавства [7] дав змогу довести, що музично-виконавська компетентність учителя музики містить особистісні характеристики (здатність до емоційно-образного мислення, співпереживання, індивідуальна неповторність, творче самовираження, здатність до сценічно-діалогового спілкування, індивідуально-неповторний художньо-інтонаційний вимір, рефлексивність), котрі, заломлюючись через художньо-інтерпретаційні вміння, визначають спроможність майбутнього вчителя музики до художньо-інтерпретаційної, самостійно-творчої, проектувально-презентативної діяльності й зумовлюють компетентнісний підхід до процесу музично-виконавської підготовки.

Музично-виконавська компетентність є динамічною інтегрованою системою, що складається із взаємопов'язаних компонентів – ціннісно-мотиваційного, когнітивно-знанневого, операційно-технологічного, самостійно-творчого, рефлексивно-оцінювального й передбачає: педагогічну спрямованість, розуміння інтерпретатором-виконавцем (інструменталістом, вокалістом, диригентом) сутності музичного твору, осмислення та осягнення його художньо-інтонаційного смислу; здатність до індивідуально-творчої інтерпретації музичного твору, розвиненість

асоціативно-образного мислення; володіння технікою художнього виконання, яка є складовою частиною адекватного художньо-інтерпретаційного процесу й характеризує вміння добору та володіння комплексом художньо-інтерпретаційних засобів музичної виразності, що загалом характеризує особистісне, індивідуально-неповторне ставлення виконавця-інтерпретатора до музичного твору; здатність творчо мобілізувати характерологічні вольові якості в процесі сценічно-виконавської діяльності, що акумулює в собі виконавську надійність, артистизм, експресію, силу волі; здатність до емоційної реакції, демонстрації вмінь повторного емпатійно-художнього перевтілення; здатність до самостійної творчої діяльності: музикування (імпровізації), мистецтва творення (складання власних музичних творів); здатність до самостійної художньо-проектувальної діяльності (самостійно добирати й вивчати музичні твори, здійснювати інтеграційні зв'язки, створювати художні проекти, володіти вербальною й виконавською інтерпретацією); здатність до рефлексивно-оцінювальної діяльності, аналізу та самоаналізу, критичного мислення й адекватного судження, оцінки та самооцінки.

Критеріями сформованості музично-виконавської компетентності майбутніх учителів музики визначено: сформованість ціннісно-мотиваційної сфери; ступінь загальнохудожньої, музично-історичної та музично-теоретичної підготовки до здійснення аналізу-інтерпретації; розвиненість сценічно-виконавської сфери; ступінь творчої спрямованості; розвиненість ціннісно-особистісної сфери майбутніх учителів музики.

На основі аналізу психолого-педагогічних праць з проблеми впливу середовища на особистість (Г. Балла, І. Беха, Л. Виготського, Г. Костюка, О. Леонтьєва, Л. Масол, О. Олексюк, О. Отич, О. Пехоти, І. Підласого, О. Савченко, В. Семиченко, І. Якиманської) основною педагогічною умовою виявлено створення художньо-творчого середовища на засадах компетентнісного, особистісно зорієнтованого та розвивального навчання, котре зумовлюється специфікою музично-виконавської діяльності і є перспективним напрямком розвитку мистецької освіти, оскільки спрямовується на впровадження різноманітних форм діалогічного спілкування, партнерських стосунків і творчої взаємодії викладача та студента.

Діалогічність художньо-інтерпретаційної творчості зумовлює використання в процесі формування музично-виконавської компетентності індивідуально-диференційованого та варіативного підходів, які є такою організацією педагогічного впливу, що передбачає урахування індивідуальних особливостей, діагностику особистісно-типологічних характеристик і здібностей студентів, упровадження інноваційних художньо-педагогічних технологій, завдань різної складності, забезпечення можливостей вибору індивідуальної траєкторії навчання для самореалізації і самовираження студентів у музично-виконавській творчості, спрямованій на майбутню педагогічну діяльність.

Наступною умовою визначено забезпечення пріоритету самостійної художньо-практичної діяльності, яка є рушійною силою в процесі формування

художньо-інтерпретаційних умінь і набуття музично-виконавського досвіду студентами, має виконуватися систематично та підпорядковуватися певній меті й завданням.

Організаційно-педагогічною умовою визначено поетапне засвоєння студентами теоретичного й практичного навчального матеріалу, що надає можливість поступово ускладнювати й розв'язувати завдання, спрямовані на формування окреслених компонентів музично-виконавської компетентності майбутніх фахівців: перший етап – ціннісно-орієнтаційний; другий етап – творчо-діяльнісний; третій етап – творчо-репрезентативний.

Перший етап спрямовується на формування ціннісно-орієнтаційної сфери, стимулювання й розвиток позитивного ставлення до різновидів музично-виконавської творчості, усвідомлення соціального значення професії вчителя музики та вмінь володіти різними видами музично-виконавської діяльності в процесах творення духовності й впливу на внутрішній світ особистості.

Другий етап націлюється на формування художньо-інтерпретаційних умінь у процесі аналізу-інтерпретації, формування операційно-технологічного, самостійно-творчого компонентів музично-виконавської компетентності майбутнього вчителя музики, художньо-інтерпретаційних умінь у процесі сценічного виконання.

Третій етап – творчо-репрезентативний, спрямовується на виявлення знань та вмінь студентів самостійно здійснювати музично-виконавську діяльність, творчу реалізацію набутих музично-виконавських компетенцій у самостійній художньо-проектувальній діяльності.

Визначена комплексно-інтеграційна технологія містить органічний взаємозв'язок трьох основних блоків, до яких віднесено: комплекс фахових дисциплін (вокально-хорових, інструментальних, музично-теоретичних); спецкурс “Основи музично-виконавської компетентності майбутніх учителів музики”; самостійну творчо-пошукову діяльність студентів.

Основними методами, що впливають на розвиток виокремлених структурних компонентів музично-виконавської компетентності виявлено: метод музично-теоретичного аналізу, метод художніх аналогій, метод художньо-творчих проектів, які позитивно впливають на формування художньо-інтерпретаційних умінь студентів, сприяють вдосконаленню особистісно-духовної сфери майбутніх фахівців (здатності до емоційного співпереживання, сценічно-емпатійного перевтілення, рефлексії).

5. Результати дослідження

Теоретичний аналіз психолого-педагогічних праць уможливило констатувати, що на сучасному етапі освітній компетентнісний підхід є одним із пріоритетних та інноваційних. Музично-виконавську компетентність визначено як ключову в структурі професійної компетентності майбутніх фахівців. Науково обґрунтовано, що музично-виконавська компетентність – це інтегративна професійно-значуща особистісна якість, що передбачає здатність майбутнього вчи-

теля музики до художньо-інтерпретаційної творчості в різних видах музично-виконавської діяльності.

6. Висновки

Внутрішнім системоутворювальним фактором музично-виконавської компетентності визначено художньо-інтерпретаційні вміння, що мають складну інтегративну структуру й відповідно до визначених структурних компонентів музично-виконавської компетентності виявляються в різновидах музично-виконавської діяльності. Сформованість художньо-інтерпретаційних умінь визначає рівень музично-виконавської компетентності майбутніх фахівців.

Комплексно-інтеграційна технологія навчання спрямовується на розвиток самостійності художнього мислення, здатності до самостійного розв'язання творчих завдань на підґрунті набутого музично-виконавського досвіду, самовираження в різних видах музично-виконавської творчості й передбачає використання широкого спектру активних та інтерактивних методів навчання, традиційних та новітніх технологій, котрі використовуються в процесі викладання фахових дисциплін.

Література

1. Масол, Л. М. Загальна мистецька освіта: теорія і практика [Текст] / Л. М. Масол. – К., 2006. – 432 с.
2. Андреев, А. Л. Компетентностная парадигма в образовании: опыт философско-методологического анализа [Текст] / А. Л. Андреев // Педагогика. – 2005. – № 4. – С. 19–27.
3. Бібік, Н. М. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи (Бібліотека з освітньої політики) [Текст]: монографія / Н. М. Бібік,

Л. С. Ващенко, О. І. Локшина та ін.; під заг. ред. О. В. Овчарук. – К.: “К.І.С.”, 2004. – 112 с.

4. Пометун, О. Компетентнісний підхід – найважливіший орієнтир розвитку сучасної освіти [Текст] / О. Пометун // Рідна школа. – 2005. – № 1. – С. 65–69.
5. Стратан-Артишкова, Т. Б. Творчо-виконавська підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва: теорія і практика [Текст]: монографія / Т. Б. Стратан-Артишкова. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2014. – 440 с.
6. Басин, Е. А. Психология художественного творчества. Личностный подход [Текст] / Е. А. Басин. – М.: Знание, 1985. – 64 с.
7. Гуренко, Е. Исполнительское искусство: Методологические проблемы [Текст] / Е. Гуренко. – Новосибирск. НГК, 1985. – 86 с.

References

1. Masol, L. M. (2006). Total artistic education: Theory and Practice. Kyiv, 432.
2. Andreev, A. L. (2005). Competentnostnaya paradigm in education: Experience philosophical and methodological analysis. Pedagogy, 4, 19–27.
3. Bibik, N. M., Vashchenko, L. S., Lokshina, O. I. et al; Ovcharuk, A. V. (Ed.) (2004). Competence approach in modern education: international experience and Ukrainian prospects (Library of Educational Policy). Kyiv: "KIS", 112.
4. Pometun, A. (2005). Competence approach – a key landmark of modern education. Mother School, 1, 65–69.
5. Stratan-Artyshkova, T. B. (2014). Creative and performing training of future teachers of music: Theory and Practice. Kirovohrad: KSPU V. Vynnychenko, 440.
6. Bacyn, E. A. (1985). Psychology artistic Creativity. Lychnostnie approach. Moscow: Knowledge, 64.
7. Hurenko, E. (1985). Yspolnyetelskoe art: methodological problems. Novosibirsk. NGK, 86.

*Рекомендовано до публікації д-р пед. наук Стратан-Артишковою Т. Б.
Дата надходження рукопису 21.09.2015*

Горбенко Олена Борисівна, кандидат педагогічних наук, старший викладач, кафедра музично-теоретичних та інструментальних дисциплін, Кіровоградський державний педагогічний університет ім. Володимира Винниченка, вул. Шевченка, 1, м. Кіровоград, Україна, 25000
E-mail: welena22@bk.ru

УДК 377.36:373.2.011.3-051(477.85)«187/191»
DOI: 10.15587/2313-8416.2015.51996

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ВИХОВАТЕЛІВ ДОШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ У ЧЕРНІВЕЦЬКІЙ ДЕРЖАВНІЙ ЖІНОЧІЙ УЧИТЕЛЬСЬКІЙ СЕМІНАРІЇ (КІНЕЦЬ XIX – ПОЧАТОК XX СТ.)

©Я. А. Квасецька

У статті висвітлені питання зародження та розвитку професійної підготовки фахівців з дошкільного виховання на Буковині в період її приналежності до Австро-Угорської імперії. Проаналізовано передумови заснування і особливості функціонування Чернівецької державної жіночої учительської семінарії, організації професійної підготовки вихователів дошкільних закладів у рамках загальної підготовки учителів і у формі заочних фребелівських курсів

Ключові слова: семінарія, курси, практика, екстерни, підготовка, вихователі, садок, заклад